RNI No. MAHBIL /2009/40124

सत्यमेव जयते

महाराष्ट्र शासन राजपत्र

असाधारण भाग पाच

वर्ष ११, अंक २५(१०)] शुक्रवार, डिसेंबर १२, २०२५/अग्रहायण २१, शके १९४७ [पृष्ठे ६, किंमत : रुपये २६.००

असाधारण क्रमांक १२२

प्राधिकृत प्रकाशन

महाराष्ट्र विधानसभेत व महाराष्ट्र विधानपरिषदेत सादर केलेली विधेयके.

महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय

महाराष्ट्र विधानसभेत दिनांक **१२ डिसेंबर, २०२५** रोजी पुरःस्थापित करण्यात आलेले खालील विधेयक महाराष्ट्र विधानसभा **नियम ११६** अन्वये प्रसिद्ध करण्यात येत आहे :—

L.A. BILL NO. CVII OF 2025

A BILL

TO PROVIDE PROTECTION TO LAWYERS IN THE STATE MAHARASHTRA.

सन २०२५ चे विधानसभा विधेयक क्रमांक १०७.

महाराष्ट्र राज्यात वकीलांना संरक्षण देण्याकरिता विधेयक.

ज्याअर्थी, राज्यात वकिलांविरुद्ध हल्ला, गंभीर दुखापत, गुन्हेगारी शक्ती आणि वकिलांविरुध्द गुन्हेगारी धमकी आणि वकिलांच्या मालमत्तेचे नुकसान इत्यादींचे प्रमाण वाढले असताना त्याच्याशी संबंधित आणि अनुषंगिक बार्बीसाठी प्रतिबंध करण्यासाठी तरतूद करण्याची आवश्यकता असणे;

आणि ज्याअर्थी, यापुढे दिलेल्या प्रयोजनाकरिता, वकिलांचे संरक्षण करण्याकरिता महाराष्ट्र अधिवक्ता संरक्षण अधिनियम, २०२५ अधिनियमित करणे इष्ट झाले आहे.

त्याअर्थी, भारतीय गणराज्याच्या शहात्तराव्या वर्षी, याद्वारे, पुढीलप्रमाणे अधिनियम करण्यात येत आहे : -

संक्षिप्त नाव, व्याप्ती व प्रारंभ

१. (१) या अधिनियमास महाराष्ट्र अधिवक्ता संरक्षण अधिनियम, २०२५ असे म्हणावे.

(२) तो संपूर्ण महाराष्ट्र राज्यास लागू राहील.

(३) तो ताबडतोब अंमलात येईल.

व्याख्या

२. या अधिनियमात संदर्भानुसार दुसरा अर्थ अपेक्षित नसेल तर, (अ) "वकिल" याचा अर्थ ॲडव्होकेट्स ॲक्ट, १९६१ अन्वये सराव करित असलेली विधीस्नातक असलेली व्यक्ती

(ब) "ग्राहक" म्हणजे ती व्यक्ती ज्याचे प्रतिनिधित्व वकिलाद्वारे कोणत्याही न्यायालयासमोर किंवा कोणत्याही न्यायाधिकरणासमोर केले जाते.

(क) "विपरीत अशिल" म्हणजे ज्याच्या विरुद्ध वकिलाने कोणत्याही न्यायालयासमोर किंवा कोणत्याही न्यायाधिकरणासमोर अन्य व्यक्तीच्या केसचे प्रतिनिधित्व केले आहे अशी व्यक्ती.

(ड) "मालमत्ता" म्हणजे कोणत्याही वकिलाच्या मालकीची किंवा त्याच्या ताब्यात असलेली कोणतीही मालमत्ता, जंगम किंवा अचल किंवा उपकरणे किंवा यंत्रसामग्री यांचा त्यात समावेश असेल.

कायद्यामध्ये वापरलेले परंतु परिभाषित न केलेले शब्द आणि अभिव्यक्ती

३. प्रस्तुत अधिनियमातील शब्दांचा अर्थ वकील अधिनियम, १९६१ आणि भारतीय न्याय संहिता, २०२३ मध्ये दिलेला अर्थासमान राहील.

गुन्हा

४. प्राणघातक हल्ला, गंभीर दुखापत, गुन्हेगारी शक्ती आणि गुन्हेगारी धमकी देणे प्रतिबंधित. वकिलाविरुद्ध प्राणघातक हल्ला, गंभीर दुखापत, फौजदारी शक्ती आणि गुन्हेगारी धमकावण्याचे कृत्य हा गुन्हा असेल.

पोलीस संरक्षणासाठी पात्र असलेला वकिल

५. अधिनियमाच्या कलम ३ मध्ये नमूद केलेल्या कोणत्याही वकिलाने पोलिसांकडे केलेल्या कोणत्याही अहवालावर, पोलिस त्याला योग्य वाटल्यास, त्याला अशा कालावधीसाठी आणि नियमांमध्ये विहित केलेल्या पद्धतीने संरक्षण देऊ शकतात.

६. भारतीय न्याय संहिता, २०२३ मध्ये काहीही अंतर्भूत असले तरी,

(अ) जो कोणी कलम ३चे उल्लंघन करून वकिलावर हल्ला करतो किंवा फौजदारी बळाचा वापर करतो त्याला दोन वर्षांपर्यंत वाढू शकणाऱ्या मुदतीसाठी आणि पंचवीस हजार रुपयांपर्यंतच्या दंडाची शिक्षा होईल.

(ब) जो कोणी स्वेच्छेने कलम ३ चे उल्लंघन करून वकिलाला गंभीर दुखापत करेल त्याला सात वर्षांपर्यंत वाढू शकेल अशा मुदतीसाठी कोणत्याही एका वर्णनाच्या कारावासाची आणि पन्नास हजार रुपयांपर्यंतच्या दंडाची शिक्षा होईल.

(क) जो कोणी स्वेच्छेने कलम ३ चे उल्लंघन करून वकिलाविरुद्ध गुन्हेगारी धमकावण्याचा गुन्हा करतो, त्याला दोन वर्षांपर्यंतच्या कारावासाची आणि दहा हजार रुपयांपर्यंतच्या दंडाची शिक्षा होईल आणि मृत्यू किंवा गंभीर दुखापत होण्याचा धोका असेल किंवा आगीमुळे किंवा मृत्युदंडाच्या शिक्षेद्वारे कोणत्याही मालमत्तेचा नाश होऊ शकेल असा गुन्हा करतो त्याला सात वर्षापर्यंत वाढू शकेल अशा मुदतीच्या कारावासासह आणि वीस हजार रुपयांपर्यंतच्या दंडाची शिक्षा होईल.

दखलपाल गुन्हा

७. भारतीय नागरिक सुरक्षा संहिता, २०२३ मध्ये काहीही अंतर्भूत असले तरी, या कायद्याखाली केलेला प्रत्येक गुन्हा दखलपात्र असेल.

कंपाउंडेबल गुन्हा तडजोडीचा

८. भारतीय नागरिक सुरक्षा संहिता, २०२३ मध्ये काहीही अंतर्भूत असले तरी, या कायद्यान्वये दंडनीय असलेला प्रत्येक गुन्हा पीडित व्यक्तीने कोर्टाच्या परवानगीने तडजोड केली जाईल.

नुसान भरपाई

९. जेव्हा न्यायालय दंडाची शिक्षा किंवा दंडाचा एक भाग बनवणारी कोणतीही शिक्षा ठोठावते, तेव्हा न्यायालय, निकाल देताना, वसूल केलेल्या दंडाची रक्कम संबंधित वकिलाला भरपाई म्हणून देण्याचा आदेश देऊ शकेल.

वकिलाचा खटला

१०. भारतीय नागरिक सुरक्षा संहिता, २०२३ च्या कलम १७३ मध्ये किंवा सध्या लागू असलेल्या इतर कोणत्याही कायद्यामध्ये काहीही अंतर्भूत असले तरीही, जर ग्राहकाकडून दखलपात्र गुन्ह्याचा अहवाल प्राप्त झाला असेल तर, वकिलाच्या कृत्यादरम्यान त्याच्या विरुद्धच्या अशिलाविरुद्ध गुन्हा नोंदवला जाऊ शकतो. पोलीस उपअधीक्षक दर्जाच्या खाली नसलेल्या पोलीस अधिकाऱ्याने केलेल्या चौकशीनंतरच, जे जास्तीत जास्त सात दिवसांच्या आत पूर्ण केले जाईल आणि जर गुन्हा नोंदवला गेला तर त्याची लेखी माहिती महाराष्ट्राच्या बार कौन्सिलकडे पाठवली जाईल.

११. (१) कलम ५ मध्ये निर्दिष्ट केलेल्या शिक्षेव्यतिरिक्त, गुन्हेगार, योग्य प्रकरणांमध्ये, न्यायालयाद्वारे निर्धारित केल्याप्रमाणे, वकिलाच्या मालमत्तेचे नुकसान किंवा नुकसानीसाठी नुकसान भरपाई देण्यास देखील जबाबदार असेल आणि तो न्यायालयाद्वारे निर्धारित केल्यानुसार अशा वकिलाद्वारे केलेल्या वैद्यकीय खर्चाची परतफेड करण्यास देखील जबाबदार असेल.

(२) न्यायालयाने पोट-कलम (१) अंतर्गत नमूद नुकसान भरपाई ही जमीन महसुलाच्या थकबाकीप्रमाणे वसूल केली जाईल.

या अधिनियमातील तरतुदींच्या गैरवापरासाठी शिक्षा

१२. जो कोणी, वकील म्हणून या कायद्याच्या तरतुदीचा दुरुपयोग करतो किंवा दुर्भावनापूर्ण हेतूंसाठी त्याचा वापर करतो किंवा या कायद्यांतर्गत खोटी तक्रार करतो, त्याला तीन वर्षांपर्यंत कारावास, किंवा दंड किंवा दोन्ही शिक्षा होऊ शकतील.

इतर कोणत्याही अधिनियमाचा अवमान नसलेला कायदा.

१३. या कायद्याच्या तरतुदी सध्या लागू असलेल्या इतर कोणत्याही कायद्याच्या तरतुदींच्या व्यतिरिक्त असतील.

नियम बनवण्याचा अधिकार

१४. राज्य शासन या कायद्याच्या तरतुदींशी सुसंगत नियम बनवू शकेल.

उद्देश व कारणे यांचे निवेदन

वकील हे न्यायव्यवस्थेचे अविभाज्य घटक असून न्यायालयीन प्रक्रियेत ते नागरिकांच्या मूलभूत अधिकारांचे रक्षण करण्याचे महत्त्वाचे कार्य करित असतात. कायद्याचे अधिष्ठान मजबूत ठेवणे, पीडितांना न्याय मिळवून देणे, तसेच समाजात कायद्याविषयी विश्वास निर्माण करणे यासाठी वकिलांचे योगदान अनन्यसाधारण आहे.

अलीकडील काळात वकिलांवर न्यायालयीन कामकाज करताना, पोलीस ठाण्यामध्ये, तसेच इतर सार्वजनिक ठिकाणी शारीरिक व मानसिक हल्ले, धमक्या व अपमानास्पद वर्तनाच्या घटनांचे प्रमाण वाढल्याचे दिसून येते. अशा घटनामुळे न्यायव्यवस्थेची प्रतिष्ठा धोक्यात येते आणि नागरिकांचा न्यायप्रक्रियेवरील विश्वास कमी होण्याचा धोका निर्माण होतो.

भारतीय न्याय संहिता (BNS) व भारतीय नागरिक सुरक्षा संहिता (BNSS) मध्ये गुन्हेगारी कृत्यांविरुद्ध सामान्य तरतुदी आहेत; परंतु राज्यातील वकिलांच्या संरक्षणासाठी प्रभावी व कठोर तरतूद करण्यासाठी स्वतंत्र अधिनियम अधिनियमित करण्याची आवश्यकता आहे. याकरिता वकिलांवर होणारे हल्ले गंभीर व अजामिनपात्र गुन्हा घोषित करून, त्यासाठी किमान व कमाल शिक्षा ठरविणे, वकिलांच्या सुरक्षिततेसाठी विशेष तरतुदी करणे, तसेच तातडीने सुनावणीसाठी विशेष न्यायालये स्थापन करणे गरजेचे आहे.

राज्यात वकिलांना भीतीविरहित व सुरक्षित वातावरणात आपली व्यावसायिक जबाबदारी पार पाडता येईल याकरिता न्यायालयीन प्रक्रिया अधिक प्रभावी होईल आणि न्यायव्यवस्थेवरील लोकांचा विश्वास दृढ राहील.

अशा परिस्थितीत महाराष्ट्र अधिवक्ता संरक्षण अधिनियम, २०२५ अधिनियमित करणे इष्ट झाले आहे, म्हणून हे विधेयक.

विधानभवन :
नागपूर
दिनांक : ०८ डिसेंबर, २०२५

श्री.सुनिल प्रभु,
प्रभारी सदस्य

वैधानिक अधिकार सोपविण्यासंबंधीचे ज्ञापन

या विधेयकात, वैधानिक अधिकार सोपविण्यासंबंधीचे पुढील प्रस्ताव अंतर्भूत आहेत :-

खंड १४ या खंडान्वये, या अधिनियमाची प्रयोजने पार पाडण्यासाठी नियम करण्याचे अधिकार राज्य शासनाकडे घेण्यात आले आहेत.

वैधानिक अधिकार सोपविण्यासंदर्भाचे उपरोल्लेखीत प्रस्ताव सामान्य स्वरुपाचे आहेत.

विधान भवन,
नागपूर,
दिनांक : १२ डिसेंबर,२०२५.

जितेंद्र भोळे,
सचिव-१,
महाराष्ट्र विधानसभा.

ON BEHALF OF GOVERNMENT PRINTING, STATIONERY AND PUBLICATION, PRINTED AND PUBLISHED BY DIRECTOR, RUPENDRA DINESH MORE, PRINTED AT GOVERNMENT PRESS AND BOOK DEPOT, CIVIL LINES, NAGPUR-440 001 AND PUBLISHED AT DIRECTORATE OF GOVERNMENT PRINTING, STATIONERY AND PUBLICATION, 21-A, NETAJI SUBHASH ROAD, CHARNI ROAD, MUMBAI-400 004. EDITOR : DIRECTOR, RUPENDRA DINESH MORE.